

Ermənistanın apardığı qeyri-qanuni məskunlaşma müharibə cinayətidir

Ermənistan son günlərdə livanlı erməniləri işğal etdiyi Azərbaycan ərazilərinə köçürməklə yenidən qeyri-qanuni məskunlaşdırma siyasətinə rəvac verib. Bu hadisə işğalçı dövlətin Azərbaycana qarşı həyata keçirdiyi növbəti hərbi təxribatdır. Azərbaycan Prezidentinin köməkçisi - Prezident Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyev Ermənistanın Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində apardığı qeyri-qanuni məskunlaşmanı müharibə cinayəti adlandırır. Məsələ ilə bağlı siyasi ekspertlərin fikirlərini öyrəndik.

Düşmənin növbəti təxribatı

Cavid OSMANOV,
Milli Məclisin deputatı, YAP Ağdaş rayon təşkilatının sədri:

- Bu ilin iyul ayında erməni hərbi birləşmələrinin dövlət sərhədinin Tovuz istiqamətində Azərbaycan ərazilərinə basqın etmək cəhdləri Ermənistanın təcavüzkar və işğalçılıq siyasətinin növbəti təsdiqi oldu. Bununla bir daha sübut edildi ki, Yerevan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həll olunmasında maraqlı deyil.

Düzdür, Ermənistan bu hadisələrdə Azərbaycan tərəfindən layiqli cavabını aldı. Ciddi tələfatlar verərək geri çəkilmək məcburiyyətində qalan düşmən bir daha ordumuzun gücünü hiss etdi. Şanlı Qrupun döyüşlərindən sonra Tovuzda qazanılan qələbə Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin istənilən an düşməne sarsıdıcı zərbə vurmağa qadir, hər an torpaqlarımızı azad etməyə hazır olan hərbi güc olduğunu bir daha nümayiş etdirdi.

Həm işğal faktı, həm də iyul ayında sərhəddə baş verən Ermənistanla qarşı ciddi beynəlxalq təzyiqlərin olunmasına tam əsas yaradır. Lakin işğalçılıq siyasətinin və həyata keçirdiyi təxribatların qarşılığında bu ölkə bərdə beynəlxalq ölçünün götürülməməsi ATƏT-in Minsk Qrupunun və bütövlükdə Dağlıq Qarabağ probleminin həllini arzulayan beynəlxalq ictimaiyyətin bu niyyətinin səmimiyyətinə şübhə salır. Elə bunun nəticəsidir ki, Ermənistan onilliklərdir ki, işğal olunmuş Azərbaycan ərazilərində qeyri-qanuni fəaliyyət həyata keçirir. Hazırda beynəlxalq nəzarətdən kənar, Ermənistan tərəfindən idarə olunan terrorçu və separatçı rejimin nəzarətində olan Dağlıq Qarabağ silah və narkotik vasitələrin tranzitinə, cinayətkarlıq yuvasına çevrilib.

Ermənistanın işğal olunmuş Azərbaycan ərazilərində həyata keçirdiyi beynəlxalq hüquqa zidd əməllərdən biri də qanunsuz məskunlaşmadır. Ümumiyyətlə, Ermənistan işğal altında saxladığı Dağlıq Qarabağ bölgəsində və ətraf rayonlarda illərdir erməniləşmə siyasəti aparır ki, bunun da əsas istiqamətlərindən biri ermənilərin həmin ərazilərə köçürülməsidir. Məqsəd bu torpaqlarda ermənilərin sayını süni şəkildə artıraraq, ərazilərin etnik-mədəni xüsusiyyətlərini dəyişdirilməsi və beləliklə də ilhaqçı siyasətin həyata keçirilməsidir. Düzdür, bu siyasət ötən dövr ərzində ciddi bir uğur qazana bilməyib. Çünki on illərdir inkişafdan geri qalan, 90-cı illərin tənzimləndiyən heç cür qurtula bilməyən Ermənistanın özündə belə, insanların sürətlə xarici ölkələrə miqrasiya etdiyi bir vaxtda kənardan Ermənistanın gətirilib Dağlıq Qarabağda məskunlaşdırılması uğursuz olub.

Ermənistanın bu əməlləri beynəlxalq humanitar hüququn, eləcə də 1949-cu il Cenevrə Konvensiyası və onun əlavə protokollarının kobud şəkildə pozulmasıdır. Hələ bir neçə il əvvəl qanunsuz məskunlaşdırma faktı respublikamızın tələbi ilə işğal olunmuş Dağlıq Qarabağ və ətraf rayonlara səfər edən ATƏT-in faktaraşdırıcı missiyalarının hesabatlarında da öz əksini tapıb. Ondan sonra bu məsələ Azərbaycan tərəfindən dəfələrlə beynəlxalq təşkilatlar çərçivə-

sində qaldırılıb. Lakin təəssüflə qeyd etməliyik ki, ərazilərimizin işğalına ikili standartlar çərçivəsindən yanaşan beynəlxalq ictimaiyyət, ayırı-ayrı təşkilatlar bu məsələdə də işğalçıya hər hansı formada təzyiq etməkdən uzaq olublar.

Hələ bir neçə il əvvəl Suriyada vətəndaş müharibəsi başlayanda Ermənistan bu ölkədə yaşayan erməniləri Dağlıq Qarabağa köçürməyə cəhd etsə də, proseslər istədiyi kimi getməmişdi. Avqustun 4-də Livanın paytaxtında baş vermiş məlum partlayışdan sonra isə İrəvanın əlinə yeni girəvə düşüb. Məlum olduğu kimi, Beyrutda baş vermiş partlayışdan sonra şəhərdə yaşayan ermənilər də zərər görüblər. Ermənistan Livana humanitar yardım etdiyinin nümayişinə çalışsa da, görünən odur ki, Paşinyan hakimiyyəti Beyrutdakı partlayışdan sonra evsiz-əşiksiz qalan ermənilərdən öz çirkin məqsədləri naminə istifadəyə çalışır.

Livandan ermənilərin köçürülməsini Ermənistan rəhbərliyinin açıqlamaları da təsdiq edir. Hesab edirəm ki, ATƏT, Avropa Şurası kimi təşkilatlar bu məsələyə münasibət bildirməlidirlər. Çünki bu tək beynəlxalq hüququn pozulması deyil, həm də hərbi cinayətdir. Ermənistanın bu hərəkəti həm də bu ölkənin tamamilə militarist siyasət yürütdüyünü, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh masası ətrafında həllində maraqlı olmadığını göstərir.

Əlbəttə, Livan erməniləri də çox tezliklə aldadıldıqlarını, Ermənistanın əsində onlardan çirkin məqsədlər naminə istifadə etdiyini anlayacaqlar. Eləcə də bu ölkədəki acınacaqlı sosial-iqtisadi durum onları yenidən Livana qayıtmağa vadar edəcək. Ən əsası isə odur ki, Qarabağa kənardan gətirilib məskunlaşdırılan istənilən erməni daim müharibə qorxusu ilə yaşayacaqdır. Çünki yaxşı bilirlər ki, onların olmayan torpaqlarda əbədi yaşaya bilməzlər və Azərbaycan öz ərazilərini mütləq işğaldan azad edəcək.

İnsan faciəsindən yalnız terrorçu dövlət yararlı bilər

Müşfiq MƏMMƏDLİ,
Milli Məclisin deputatı:

- Dağlıq Qarabağ münaqişəsi barədə danışıqdan nəzər yetirilməli olan ilk məsələ hansı xalqın bu bölgənin yerli və hansının gəlmə olmasıdır. Azərbaycanlıların Qafqazın yerli xalqı olduğu sübuta ehtiyacı olmayan aksiomdur. Amma ermənilər barədə bunu söyləmək mümkün deyil. Hansısa çarlıqdan, mülkiyyətdən bəhs etsələr də, fakt faktlığında qalır ki, bu gün Ermənistan dövlətinin mövcud olduğu torpaqlar tarixi Azərbaycan əraziləridir.

Konkret Dağlıq Qarabağa gəldikdə isə, elə ermənilərin özlərinin 1978-ci ildə Tərtər Şıxarx qəsəbəsində qoyduqları "Marağa-150" abidəsi onların bura köçüb gəldiklərini sübut edən ən mühüm tarixi faktdır. Bu abidəni ermənilər İran Marağasından Qarabağa köçürülmələrinin 150 illiyi ilə əlaqədar inşa etmişdilər. Ötən əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində Ermənistanın torpaqlarında ermənilər bu abidəni dağıtdılar.

İşğalı dövlət siyasətinə çevirən Ermənistanın bu gün də əsas məqsədlərindən biri

Dağlıq Qarabağın kənardan gətirilən ermənilər hesabına məskunlaşdırılmasıdır. Ateş-kəsin elan olduğu dövrdən indiyədək ermənilər bu istiqamətdə fəal iş aparırlar. İşğal etdikləri Azərbaycan ərazilərində diasporun maliyyəsi hesabına həyata keçirdikləri infrastruktur layihələri də qanunsuz məskunlaşmaya xidmət edir. Bu ilin iyun ayında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyev Müdafiə Nazirliyinin "N" sayılı hərbi hissəsinin açılışında bununla bağlı deyib: *"İşğal edilmiş torpaqlarda bu gün ermənilər qanunsuz məskunlaşma siyasətini aparır. Bu məsələ ilə əlaqədar mən artıq bir neçə dəfə öz fikirlərimi bildirmişəm, o cümlədən xüsusilə beynəlxalq tədbirlər çərçivəsində. Avropa İttifaqının sonuncu "Şərq Tərəfdaşlığı" Zirvə görüşü çərçivəsində də bu məsələyə diqqət yetirdim. Biz bütün beynəlxalq təşkilatlarda bu məsələni qaldırırıq və qaldıracağıq. Qanunsuz məskunlaşmaya son qoyulmalıdır. Beynəlxalq ictimaiyyəti buna çağırıraq. Minsk qrupunun həmsədrlərinin bu məsələyə xüsusi diqqət yetirməyini istəyirik ki, bu qanunsuz məskunlaşma dayansın. Çünki Ermənistanın siyasəti bundan ibarətdir".*

Lakin başqa bir reallıq da ondan ibarətdir ki, erməni lobbisi bu məqsəd üçün külli miqdarda vəsait ayırsa da, niyyətlərini istədikləri kimi reallaşdırma bilməyiblər. Çünki separatçı rejimin yaradıldığı bölgənin ağır sosial-iqtisadi vəziyyəti, üstəlik nəzarətdən kənar qalan bu torpaqların silah və narkotik qaçaqmalçılığı üçün istifadə olunması, bir sözlə, cinayətkarlıq yuvasına çevrilməsi olan-qalan əhalinin də ilk fürsətdə buranı tərk etməsinə səbəb olub. Bu baxımdan nə qədər canfəşanlıq etsələr də, təbliğat apararsalar da, Ermənistanın özü kimi Dağlıq Qarabağ da boşalır. Bunun nəticəsidir ki, Ermənistan indi monoetnik ölkəyə çevrilib. Nəinki azərbaycanlılara qarşı, hətta digər etnik qruplara qarşı burada mədəni və maddi terror həyata keçirilib.

Avqustun əvvəllərində Livanın paytaxtı Beyrutun dəniz limanında baş verən güclü partlayış isə Ermənistanla bu məsələdə yeni fürsət yaradıb. Livana humanitar yardım aparan təyyarələrdə livanlı erməni ailələri Ermənistanla gətirilib. Bu, Ermənistanın Azərbaycana qarşı həyata keçirdiyi növbəti təxribatçı hərəkətlərindən biridir. Məsələnin maraqlı tərəfi odur ki, düşmən ölkə bu provokativ addımı atarkən indi öz millətindən olan insanlardan istifadə edir. Livan ermənilərinin bir növ alətə çevrilməsi Ermənistanın həm də insan faciəsindən istifadə edən dövlət olduğunu göstərir. İnsan faciəsindən isə yalnız terrorçu dövlət öz maraqları naminə yararlı bilər.

Özə sosial-iqtisadi böhran mənəşəsində sıxılan, üstəlik hər min nəfərə düşən koronaviruslu xəstələrin sayına görə Avropada liderlik edən Ermənistan hakimiyyətinin livanlı ermənilərin sosial problemlərinin həlli fikirləri kifayət qədər gülüncdür. Çünki öz vətəndaşlarının kifayət qədər yığılımı problemləri var, işsizlik və yoxsulluq baş alıb gedir və məhz bu səbəblərdən son dövrlərdə yəqin minlərlə erməni ölkəni tərk edib.

Bütövlükdə bu məsələ Tovuz hadisələrindən, Goranboydakı uğursuz diversiya əməlinə sonra Ermənistanın növbəti təxribatıdır. Buna rəvac verən isə təbii ki, beynəlxalq təşkilatların məsələ ilə bağlı etinasız və laqeyd münasibətidir. Müharibə gedən ərazilərə mülki insanların köçürülməsi beynəlxalq konvensiyalara əsasən qadağan edilsə də, ATƏT, Avropa Şurası kimi təşkilatların ikili mövqeyi işğalçını öz təxribatçı əməllərini daha da genişləndirməyə təhrik edir.

Ermənistan dərk etməlidir ki, bu qanunsuz fəaliyyət və süni məskunlaşdırma cəhdləri onun gözlədiyi nəticələri verməyəcək. İşğal olunmuş Dağlıq Qarabağ və ətraf ərazilərin azərbaycanlı əhalisi öz evlərinə və mülklərinə geri qayıdacaq və işğalçı Ermənistan bütün qanunsuz əməllərinə görə cavab verəcək. Beynəlxalq təşkilatlar sussalar da, işğalçıya təsir etməsələr də, Azərbaycan tarixi ədaləti, özünün ərazi bütövlüyünü mütləq bərpa edəcək. Prezident İlham Əliyevin dedi kimi, biz heç vaxt işğalla barışmayaacağıq.

İşğalçı ölkənin qeyri-qanuni məskunlaşdırma siyasəti beynəlxalq hüquqa ziddir

Cingiz QƏNİŞADƏ,
Demokratiya və İnsan Hüquqları Komitəsinin sədri:

- Ermənistanla "məxməri inqilab" yolu ilə dövlət çevrilişi baş verəndə həm yerli əhali, həm də beynəlxalq ictimaiyyətdə, nəhayət bu ölkədə də demokratik ab-havanın yaranacağı barədə fikir formalaşdı. Axı, hakimiyyəti ələ keçirmiş Nikol Paşinyan küçə və meydanlarda Ermənistanın müstəqil siyasət yeridəcəyi, heç bir ölkədən asılı olmayacağı, əsgər ölümlərinə son qoyulacağı, münaqişənin ədalətli həlli barədə vədlər verirdi. Ancaq Paşinyanın ölkəyə rəhbərlik etdiyi ilk gündən bəlli oldu ki, onun verdiyi vədlər yalan imiş.

İqtisadi və sosial böhran içərisində çabalayan və hətta öz əhalisini sadə problemlərini həll edə bilməyən Ermənistanın baş naziri əsas vəzifəsini bir kənara qoyub tez-tez Azərbaycanın işğal altında olan ərazilərinə gedir, separatçı rejimin qarşısında çıxış edərək beynəlxalq hüquqazidd bəyanatlar verir, guya, bu ərazilərin Ermənistanla məxsus olması barədə rəy formalaşdırır, bununla da öz hakimiyyətinin ömrünü uzatmağa çalışır. Azərbaycana qarşı işğalçılıq siyasətinin daha da gücləndirilməsi, o cümlədən Tovuz rayonu istiqamətində yeni hücum cəhdi təcavüzkar dövlətin həddini aşdığını bir daha təsdiqlədi.

N.Paşinyanın beynəlxalq hüququn normalarına saymazlığına laqeyd münasibət və özlərini "insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəçisi" kimi təqdim edən dövlətlərin və beynəlxalq təşkilatların ikili standartlardan əl çəkə bilməmələri, o cümlədən Ermənistanın erköyünlüyünə susqunluqları bu ölkənin rəhbərliyinin daha bir özbaşınalığına rəvac verdi. Ermənistan rəhbərliyi yenə də Azərbaycan torpaqlarında süni məskunlaşdırma yolu ilə demografik vəziyyəti dəyişmək istəyir. Beyrutda baş vermiş partlayışdan sonra yaranmış

humanitar böhran səbəbindən dünya ictimaiyyətinin Livana dəstəyi fonunda Ermənistan siyasəti rəhbərliyi öz köhnə vərdişlərinə sadiq qalaraq həlak olmağın insanları acıları üzərində siyasi oyun quraraq öz işğal siyasətini daha da möhkəmlətməyə çalışır. İşğalçı ölkə bu cür qeyri-qanuni kampaniyaları ilk dəfə deyil həyata keçirir. Beynəlxalq hüquqa əsasən, başqa dövlətin ərazilərini qəsb edən digər dövlətə həmin ərazilərdə məskunlaşdırma aparması qadağandır. Bu narahatlıqlar ATƏT-in missiyaları tərəfindən 2005-ci və 2010-cu illərdə faktların müəyyənləşdirilməsi və yayış məntəqələrinin peyk-dən çəkilmiş şəkilləri ilə də təsdiqlənirdi. Təəssüf ki, həmişə olduğu kimi, bu dəfə də beynəlxalq təşkilatların, o cümlədən faktaraşdırıcı missiyanın sənədləri quru kağız olaraq qaldı.

Bu gün Ermənistan işğal olunmuş Azərbaycan torpaqlarında qeyri-qanuni məskunlaşdırma siyasətini davam etdirməkdədir. Belə ki, Suriya ermənilərindən sonra bu dəfə də Livan ermənilərinin Ermənistanla miqrasiyası, oradan isə işğal edilmiş Azərbaycan ərazilərinə köçürülməsi hədəflənir. Artıq təcavüzkar Ermənistan Livandan gətirilən erməni ailələrinin işğal altındakı Dağlıq Qarabağa göndəriləyini açıq şəkildə bəyan edib. ASALA erməni terror təşkilatının tarixən Livan ərazisində formalaşdığını nəzərə alsaq, xüsusi düşürgələrdə təlim keçmiş terrorçuların Azərbaycan ərazilərinə gəlməsi istisna edilmir.

1949-cu il Cenevrə Konvensiyası və ona əlavə protokollara zidd olan və humanitar hüququn pozulması kimi tövsiyə edilən bu qanunsuz köçürmədə Ermənistanın əsas məqsədi süni məskunlaşdırma yolu ilə erməni əhalisinin heç vaxt yaşamadığı işğal olunmuş ətraf rayonların etnik strukturunu və demografik vəziyyətini öz lehinə dəyişməkdir. Livanda baş vermiş partlayışdan sonra bu ölkədə yaşayan ermənilərin Azərbaycanın işğal edilmiş ərazilərinə köçürülməsi ermənilərin işğalçı, terrorçu mahiyyətini bir daha üzə çıxarır.

Ermənistanın qanunsuz miqrasiyası haqqında beynəlxalq təşkilatlara və ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrinə rəsmi müraciət olunsada, münaqişənin həllində vasitəçilik missiyası daşıyan bu qurum hələ ki, susur. ATƏT-in Minsk qrupunun bu susunluğu ona olan inamı heçə endirib. 30 ilə yaxındır ki, işğalçı ölkənin nazı ilə oynayan, dəhşətli terrorlara, vandal aktlarına, sərhədboyu ərazilərdə törədilən təxribatlara, günahsız əhalinin vəhşicəsinə qətlə yetirilməsinə, həmçinin yaşayış məntəqələrinin dağıdılmasına göz yuman bu quruma kim etibar edər? Görünür, ATƏT-in Minsk qrupu əsas vəzifəsini işğalçıya öz yerini göstərmək yox, ona dəstək vermək kimi dərk edir. Çünki Ermənistanın bu qeyri-qanuni hərəkətləri bir-mənalı şəkildə sülh danışıqlarının ruhuna ziddir. Ona görə də həm beynəlxalq aləm, həm də ATƏT-in Minsk qrupu bu məsələdə susmamalı, işğalçı ölkənin qeyri-qanuni məskunlaşdırma siyasətinin qarşısını qəti şəkildə almalıdır.

Hazırladı:
Rəşad CƏFƏRLİ,
"Azərbaycan"